

Zmiany na mapie politycznej Europy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Z iloma państwami graniczy Polska? Już w szkole podstawowej dowiedziałeś się, że z siedmioma. Naszymi sąsiadami są obecnie: Niemcy, Czechy, Słowacja, Ukraina, Białoruś, Litwa i Rosja (poprzez obwód kaliningradzki). Gdyby jednak otworzyć starszy atlas geograficzny, na mapie podziału politycznego Europy sprzed 1990 roku można by zauważyć, że wówczas Polska miała tylko trzech sąsiadów: NRD, Czechosłowację oraz ZSRR. Żadne z tych państw już nie istnieje. Czy potrafisz wyjaśnić, co się z tymi państwami stało? Ten materiał poświęcony jest zmianom w podziale politycznym Europy poczynając od przemian społeczno-gospodarczych i politycznych z przełomu lat 80. i 90. XX w.

Czy potrafisz już teraz wskazać, które z państw europejskich powstały po 1989 roku?

Źródło: Aotearoa, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Opiszysz kształtowanie się mapy politycznej Europy na skutek przemian społeczno-gospodarczych z przełomu lat 80. i 90. XX w.
- Scharakteryzujesz procesy integracji NRD i RFN oraz dezintegracji ZSRR, Jugosławii i Czechosłowacji, a także wskażesz na mapie państwa powstałe w wyniku tych procesów.
- Ocenisz, które z procesów integracji i dezintegracji państw miały charakter pokojowy, a które militarne.

Przeczytaj

Zmiany na mapie politycznej Europy i ich przyczyny

Przed 1991 rokiem na mapie politycznej Europy znajdowały się 34 państwa. Obecnie jest ich 47. Nowe państwa powstały w wyniku przemian społeczno-ustrojowych po 1989 roku na skutek rozpadu [ZSRR](#). W wyniku kryzysu polityczno-ekonomicznego i prowadzonej przez Michaiła Gorbaczowa polityki [pierestrojki](#) to wielonarodowościowe państwo rozpadło się. Te czynniki, a także przeprowadzenie pierwszych wolnych wyborów w Polsce oraz na Węgrzech, spowodowały przemiany polityczne w innych krajach uzależnionych od wpływu ZSRR. Istotny jest także fakt, że ówczesne granice państwowe zostały ukształtowane przede wszystkim w wyniku ustaleń USA, Wielkiej Brytanii i ZSRR, a jednak ich przebieg nie uwzględniał woli większości obywateli państw, które znalazły się w strefie wpływów Związku Radzieckiego. Były to bowiem kraje wielonarodowościowe i wielowyznaniowe. W wyniku rozpadu [bloku wschodniego](#) doszło m.in. do pojawienia się na mapie politycznej Europy:

- zjednoczonych Niemiec,
- ośmiu państw (w Europie i Azji łącznie piętnastu) powstałych w wyniku rozpadu ZSRR,
- siedmiu państw powstałych w wyniku rozpadu Jugosławii,
- Czech i Słowacji w wyniku rozpadu Czechosłowacji.

Przemiany te miały różny przebieg. Jedne odbyły się pokojowo, a inne na drodze konfliktów zbrojnych.

Tocząca się w latach 1991–1995 wojna domowa w Bośni i Hercegowinie była najbardziej krwawym konfliktem w Europie od zakończenia II wojny światowej. Jedną stroną konfliktu byli walczący o autonomię bośniaccy Serbowie, a drugą władze Bośni i Hercegowiny oraz Chorwacji. Pokojowy przebieg miał natomiast rozpad Czechosłowacji (tzw. aksamitny rozwód).

Źródło: S. Wyzkowski, U.S. Army, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, domena publiczna.

A poza Europą?

Oprócz powstałych w wyniku rozpadu ZSRR państw azjatyckich (Rosji, Kazachstanu, Turkmenistanu, Uzbekistanu, Tadżykistanu, Kirgistanu, Gruzji, Armenii i Azerbejdżanu) na mapie świata pojawiły się po 1989 r. także inne państwa:

- Jemen (powstały w wyniku zjednoczenia Jemenu Północnego i Południowego w 1990 r.),
- Namibia (powstała w wyniku uniezależnienia się od RPA w 1990 r.),
- Mikronezja (będąca wcześniej terytorium powierniczym USA, w 1990 r.),
- Erytrea (powstała w wyniku [secesji](#) z terytorium Etiopii w 1993 r.),
- Palau (wcześniej funkcjonujące jako [terytorium powiernicze](#) USA, w 1994 r.),

- Timor Wschodni (powstał w wyniku secesji z terytorium Indonezji w 2002 r.),
 - Sudan Południowy (powstał w wyniku secesji z terytorium Sudanu w 2011 r.).
-

Na mapie politycznej Europy w ostatnich latach zaszły drobne zmiany. Od 2019 roku funkcjonuje inna nazwa Macedonii – Macedonia Północna. Głównym powodem zmiany były żądania Grecji dotyczące zmiany nazwy tego państwa. Według Greków nazwa „Macedonia” dotyczy ich dorobku kulturowego.

Źródło: dostępny w internecie: needpix.com, domena publiczna.

Mieszkańcy Holandii zdecydowali, że od 2020 r. rezygnują z anglojęzycznej nazwy swojego kraju „Holland” na rzecz nazwy „The Netherlands”. Decyzja ta nie wpłynęła jednak na zmianę zalecanej nazwy tego państwa w naszym języku. Obowiązująca u nas nazwa to wciąż Holandia.

Źródło: dostępny w internecie: pixabay.com, domena publiczna.

Słownik

aneksja

przyłączenie siłą przez państwo części lub całości innego państwa

Źródło: [SJP PWN](#)

autonomia

samodzielność i niezależność w decydowaniu o sobie

Źródło: [SJP PWN](#)

blok wschodni

po II wojnie światowej: państwa Europy Środkowo-Wschodniej, pozostające pod dominacją ZSRR

Źródło: [SJP PWN](#)

pierestrojka

(ros. 'przebudowa') określenie polityki partii komunistycznej w ZSRR dotyczącej zasadniczych przekształceń społeczeństwa i państwa, w węższym znaczeniu – zmian w jednej lub kilku dziedzinach życia społecznego

Źródło: [Encyklopedia PWN](#)

secesja

odłączenie się fragmentu państwa od jego zasadniczej części

terytorium powiernicze

terytorium niesamodzielne zarządzane przez państwo lub państwa pod nadzorem ONZ

Źródło: [Encyklopedia PWN](#)

Wspólnota Niepodległych Państw (ew. Wspólnota Państw Niepodległych), WNP

organizacja międzynarodowa z siedzibą w Mińsku; jej celem jest zapewnienie bezpieczeństwa państwom członkowskim; zrzesza większość dawnych republik radzieckich

ZSRR

skrót od nazwy historycznego kraju: Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Przedstaw kolejne etapy integracji i dezintegracji państw europejskich po 1989 roku.

Polecenie 2

Dopasuj nazwy krajów powstałych w wyniku integracji i dezintegracji innych państw.

Polecenie 3

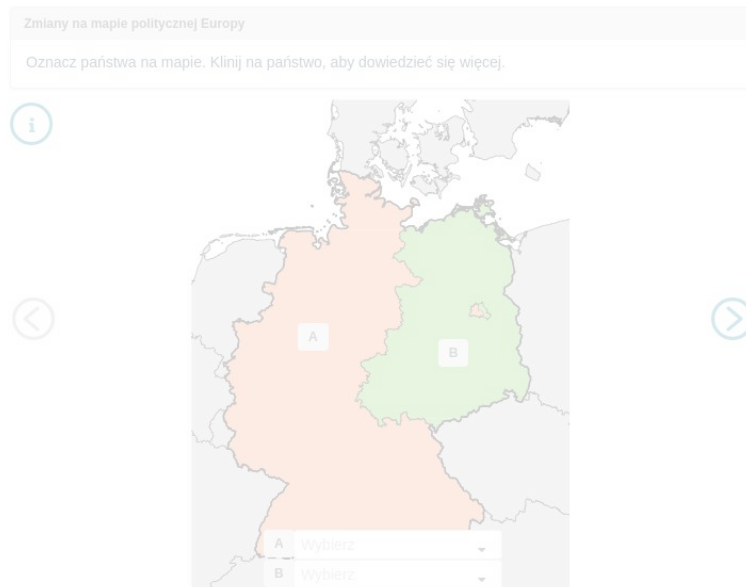
Scharakteryzuj przebieg integracji i dezintegracji państw europejskich po 1989 roku.

Zwróć uwagę, które z poniższych procesów przebiegały pokojowo, a które nie.

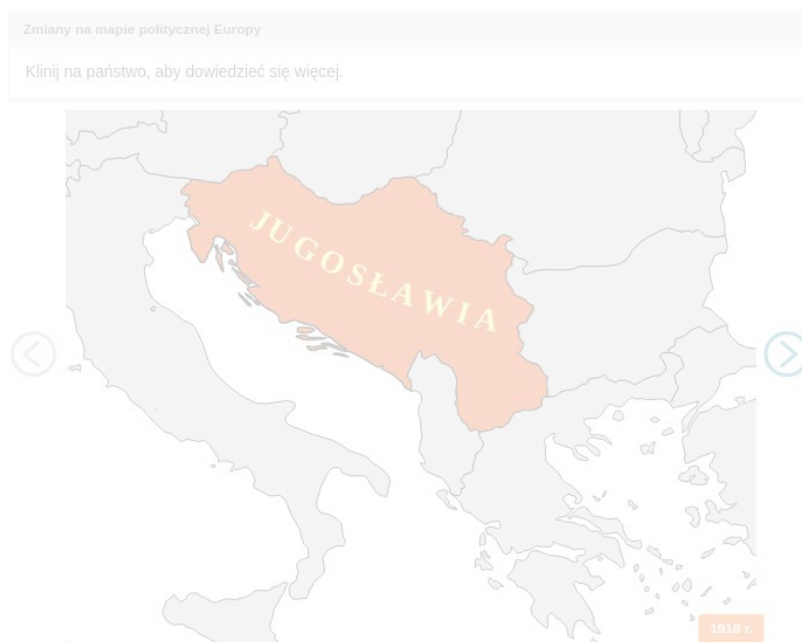
Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DxjqzqBmY>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DxjqzqBmY>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DxjqzqBmY>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DxjqzqBmY>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz państwo, które powstało w wyniku rozpadu ZSRR.

- Kosowo
- Urugwaj
- Uzbekistan
- Paragwaj

Ćwiczenie 2

Zaznacz państwo, które jest obecnie najmłodsze w Europie.

- Mikronezja
- Słowacja
- Serbia
- Kosowo

Ćwiczenie 3

Zaznacz nazwy rewolucji, które miały miejsce w krajach powstałych po rozpadzie ZSRR.

- pomarańczowa rewolucja
- rewolucja tulipanów
- aksamitna rewolucja
- rewolucja róż
- rewolucja goździków
- jaśminowa rewolucja

Ćwiczenie 4

Oceń, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Zjednoczenie Niemiec nastąpiło na drodze pokojowej.	☐	☐
Ukraina i Białoruś nie przystąpiły do Wspólnoty Niepodległych Państw.	☐	☐
Chorwacja i Słowenia to jedyne kraje powstałe po rozpadzie Jugosławii, które przystąpiły do UE.	☐	☐
Rumunia graniczyła z Jugosławią i Czechosłowacją.	☐	☐
Zachodnia część Berlina należała po 1990 r. do NRD.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Uporządkuj podane państwa według daty pojawiania się na mapie politycznej po 1989 roku (chronologicznie).

- Niemcy
- Czechy
- Bośnia i Hercegowina
- Macedonia
- Timor Wschodni
- Palau
- Serbia

Ćwiczenie 6

Uporządkuj chronologicznie podane wydarzenia w byłej Jugosławii. Skorzystaj z dostępnych źródeł informacji geograficznej, a także ze źródeł historycznych.

- wojna w Bośni i Hercegowinie o przynależność terenów, na których mieszkali bośniaccy Serbowie
- czystki etniczne wśród Albańczyków zamieszkujących Kosowo
- zwycięstwo w referendum zwolenników niepodległości Czarnogóry
- odłączenie Czarnogóry od Serbii
- odłączenie Kosowa od Serbii
- proklamowanie niepodległości przez Bośnię i Hercegowinę
- ogłoszenie niepodległości przez Słowenię i Chorwację
- porozumienie pokojowe w Dayton

Ćwiczenie 7

Ćwiczenie 8

Porównaj pod względem gospodarczym Czechy i Słowację, dwa kraje powstałe w wyniku rozpadu Czechosłowacji. Zwróć uwagę zarówno na podobieństwa, jak i różnice. Skorzystaj z dodatkowych źródeł informacji geograficznej.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Kamil Kaliński

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Zmiany na mapie politycznej Europy

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres rozszerzony, klasa IV

Podstawa programowa

XX. Problemy polityczne współczesnego świata: współczesne zmiany na mapie politycznej świata, przemiany systemowe w Europie, funkcjonowanie Unii Europejskiej, przyczyny i skutki terroryzmu, relacje między cywilizacją zachodnią i cywilizacją islamu.

Uczeń:

2) przedstawia i ocenia skutki (polityczne, społeczne i gospodarcze) przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie i krajach byłego ZSRR po 1989 r.

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- opisuje kształtowanie się mapy politycznej Europy na skutek przemian społeczno-gospodarczych z przełomu lat 80. i 90. XX w,
- charakteryzuje procesy integracji NRD i RFN oraz dezintegracji ZSRR, Jugosławii i Czechosłowacji, a także wskazuje na mapie państwa powstałe w wyniku tych procesów,
- ocenia, które z procesów integracji i dezintegracji państw miały charakter pokojowy, a które militarny.

Strategie nauczania: konektywizm

Metody nauczania: dyskusja, praca z e-materiałem, pogadanka, stacje zadaniowe

Formy zajęć: praca indywidualna, praca w grupach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny (lub tablety z dostępem do internetu), zeszyt przedmiotowy, karta pracy

Materiały pomocnicze

Baczwarow M., Suliborski A., *Kompendium wiedzy o geografii politycznej i geopolityce. Terminologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Łódź 2002.

Maćkowiak T., *20 lat po rozpadzie Czechosłowacji*, 21.08.2012, polityka.pl (dostęp 6.08.2021).

Otok S., *Geografia polityczna. Geopolityka. Ekopolityka. Globalistyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Sobczyński M., *Państwa i terytoria zależne. Ujęcie geograficzno-polityczne*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Czynności organizacyjne (powitanie, sprawdzenie obecności).
- Dialog z uczniami mający na celu usystematyzowanie podstawowych wiadomości na temat państw europejskich. Nauczyciel może w tym miejscu posiłkować się wprowadzeniem do e-materiału.
- Przedstawienie celów lekcji.

Faza realizacyjna

- Nauczyciel prowadzi dialog z uczniami na temat przyczyn zmian podziału politycznego Europy w wyniku przemian z przełomu lat 80. i 90. XX w. W tym celu nawiązuje do historii tych przemian.
- Następnie nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy, rozdaje im karty pracy i objaśnia, na czym polega metoda stacji zadaniowych. Każda z trzech grup podchodzi do jednego stanowiska (stacji). Stację stanowi stolik, koperta z poleceniem i tablet z wyświetlonym e-materiałem. Każda z grup ma za zadanie wykonać polecenie zawarte w kopercie. Uczniowie zapisują odpowiedzi na otrzymanych od nauczyciela kartach pracy. Wszystkie grupy pracują w tym samym czasie. Kiedy któraś z grup wykona zadanie z pierwszej stacji, sygnalizuje to i zamienia się miejscami z inną grupą, która również skończyła wykonywać zadanie. Praca w grupie trwa tak długo, aż uczniowie wykonają wszystkie polecenia. Grupy nie wymieniają się między sobą informacjami.
- Po zakończonej pracy nauczyciel prosi wybrane grupy o przedstawienie na forum klasy odpowiedzi na dane polecenie. Następuje wówczas klasowa dyskusja, nad przebiegiem której czuwa nauczyciel.
- Nauczyciel prowadzi pogadankę na temat innych nowych państw powstałych po 1989 r. na świecie. W tym celu posiłkuje się wyświetlonym na ekranie fragmentem

bloku tekstowego materiału.

- W następnym etapie lekcji nauczyciel wyświetla na tablicy zadania z bloku „Sprawdź się”. Wskazani uczniowie podchodzą do tablicy i rozwiązują kilka wybranych z nich.

Faza podsumowująca

- Podsumowanie i utrwalenie nowej wiedzy poprzez zadawanie pytań i udzielanie na nie odpowiedzi przez uczniów. Nauczyciel może dodatkowo wyświetlić na ekranie symulację i krótko je podsumować.
- Nauczyciel nagradza aktywnych uczniów, ocenia pracę w grupach i przypomina cele zajęć.
- Pożegnanie i zaproszenie na kolejną lekcję.

Praca domowa

- Zredaguj pracę pisemną na temat społecznych, politycznych i ekonomicznych skutków integracji oraz dezintegracji państw powstałych w wyniku przemian z przełomu lat 80. i 90. XX w.
- Opcjonalnie można także prosić o zapoznanie się z kolejnym tematem lekcji (w przypadku blended learning).

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Grafika interaktywna może posłużyć zarówno w trakcie lekcji (podczas pracy w grupach i w fazie podsumowującej), jak i po lekcji (w celu utrwalenia wiadomości). Może także znaleźć swoje zastosowanie na lekcji powtórzeniowej i podczas wykonywania pracy domowej. Może zostać wykorzystana podczas zajęć poświęconych przyczynom i skutkom integracji politycznej oraz procesów dezintegracyjnych (zakres podstawowy: VII. 4).

Polecenia w kopertach

Stacja 1. Narysuj syntetyczny schemat integracji Niemiec i dezintegracji Czechosłowacji. Uwzględnij nazwy tych państw, a także daty.

Stacja 2. Narysuj syntetyczny schemat dezintegracji Jugosławii. Uwzględnij nazwy państw, a także daty.

Stacja 3. Narysuj syntetyczny schemat dezintegracji ZSRR. Uwzględnij nazwy państw, a także daty.